

МНОГООБРАЗИЕ И ЕДИНСТВО НА ТЪРСЕНИЯТА

(Творческа дискусия върху съвременната българска литература)

От 1 до 4 април т. г. в парк-хотел „Москва“ се състоя творческа дискусия върху съвременната българска литература — една нова форма, която представлява продължение и качествено по-високо доразвитие на досегашните ежегодни обсъждания на литературната продукция. Нейната цел бе, като се имат пред вид главно появилите се през 1979 г. произведения, да се направи обстоен анализ на тенденциите в литературното ни развитие за по-голям период от време; да се изследват както постиженията, така и слабостите на съвременната поезия, белетристика, критика и детско-юношеска литература; да се открият проблемите на нашата литература в настоящия етап от нейното развитие.

Именно тази голяма амбиция — на базата на ограничен период и кръг произведения да се разкрият главните тенденции и насоки на литературния процес, да се поставят основните въпроси на литературата и литературния живот — определя мащаба и значението на творческата дискусия. Тя определя и критериите, с които трябва да се оценяват резултатите от откровения и оживен разговор по проблемите на съвременната българска литература.

По време на дискусията бяха изнесени четири основни доклада: за поезията — от Емил Петров; за белетристиката — от Боян Ничев; за критиката — от Здравко Петров, и за детската литература — от Анастас Стоянов. Както се вижда, за докладчици бяха привлечени едни от най-авторитетните наши критици и писатели. И техните доклади независимо от някои свои слабости изпълниха основната си задача — да дадат основа за широк творчески разговор, да стимулират литературната и критическата мисъл, да насочат вниманието към възлови проблеми и тенденции. Доказателство за това е активното участие в дискусията — през четирите дена се изказаха общо 67 писатели, т. е. около една пета от членовете на СБП. В болшинството от изказванията намериха израз искрената загриженост за утрешния ден на нашата литература и задълбоченото вглеждане в постигнатото, анализът на достиженията и творческото себenedоволство, произтичащо от новите мащабни цели и задачи. Така като

дискусията премина под знака на животворния априлски дух, нейни главни ориентири бяха идеите и методологическите напътствия на др. Тодор Живков, залегнали в известната му реч пред столичните комсомолци от 1969 г., в речта пред младите литературни творци от 1977 г., в словото му по повод 50-годишнината на партийната организация при СБП и пр.

Именно този колективен стремеж към конструктивно изследване на актуалните проблеми, органически съчетаващ уважението на постигнатото със самокритичността, бе може би най-ценното достояние на дискусията. Както изтъкна в своето заключително слово председателят на СБП Любомир Левчев: „Характерно за дискусията беше единството на целта — общата грижа по-добре да се разкрият недостатъците и постиженията на отделните жанрове и като се стъпи стабилно върху недискуссионните изпитани принципи на марксистко-ленинската естетика, да се достигне до значителни обобщения за новите явления и тенденции на развитието на нашата национална литература.“

И още:

„За да се говори за успеха на една дискусия, преди всичко трябва да се знае какви са били нейните цели и какво е постигнатото.“

Нашата основна цел беше да се разкрият същностните творчески проблеми, да се очертаят силните линии на онова поле, където протича литературният процес. Тази важна цел е постигната. Към по-конкретни цели, както и към по-определени позитивни решения ние ще отидем на следващите дискусии.“

Наистина докладите за поезията, белетристиката, критиката и детско-юношеската литература повдигнаха съществени, в ред случаи основни проблеми на литературното развитие: за новите форми на гражданския патос в поезията и все по-пълното му сливане с т. нар. „социално-нравствена тематика“, за многообразието на поетическата панорама и богатството на поетико-стилови насоки и лични почерци; за усилията на нашата съвременна белетристика да постигне по-обемно изображение на съвременността като органична част от триадата „минало — настояще —

бъдеще", да постави на базата на ежедневната действителност кардинални въпроси като личността и нейното място в историята, индивидуалната отговорност пред историята и пр.; стремежа към по-дълбоко монографично обглеждане на отделни периоди или творци в областта на литературната история, постиженията и проблемите на литературната критика, разцвета на есеистиката; необходимостта от извисяване на идейно-естетическите критерии в областта на детската литература, изискването да се търсят нови теми, проблеми и художествени похвати, които пряко водят към душата на днешното дете, и мн. др. В редица изказвания тези проблеми бяха доразвити, конкретизирани, разкрити от друга гледна точка; бяха набелязани и други проблеми, бегло или изобщо незагледани в докладите; бяха оспорени както някои принципи постановки, така и оценки на конкретни произведения. С една дума, по време на дискусиата ярко проличаха предимствата на широкото конструктивно обсъждане, което осигурява богатство на мненията и преценките, в което обсъдът на вижданията и становищата се осмисля от колективното усилие да се достигне до истината. По този начин в хода на дискусиата до голяма степен се „самокоригираха“ някои крайни, необосновани мнения, намерили израз било в докладите, било в отделни изказвания. Разбира се, това е процес, който не може да бъде осъществено докрай в рамките на едно четириднешно обсъждане и който трябва да намери своето продължение по страниците на литературния печат. Защото висшата цел на дискусиата не бе да даде „окончателни“, непрекъскаеми оценки и становища, а, напротив — да стимулира литературно, критическата мисъл за по-смело и задълбочено обсъждане на текущите литературни факти, тенденции и проблеми върху непоклатимия фундамент на недискуссионните принципи на марксистко-ленинската естетика и метода на социалистическия реализъм.

Именно тази висока и отговорна задача, поставена от самото обществено и литературно развитие пред всички български писатели и критици, налага да отбележим и някои слабости в цялостния наш литературен живот, които намериха израз — макар и спорадично — и по време на дискусиата. С партийна принципиалност и категоричност те бяха обобщени в заключителното слово на Любомир Левчев:

„В някои от изказванията, пък и в някои от докладите бе проявена твърде голяма доза субективизъм. Имаше опити да се разчистват стари лични сметки. В други случаи, особено при поезията, но не само там, задействува някакъв автоматичен инстинкт да бъдат „защитени“ всички критикувани автори, да се покажем добри. Имаше единични случаи на груб, некоректен тон, когато някои писатели забравяха, че се намират в парк-хотел „Москва“, а не в „Хайд парк“, където казват,

че всичко било позволено. На този фон възникна въпросът за възпитанието и културата на спора.“

Разбира се, не бива да се надценяват тези слабости, защото далеч те не определяха характера и общия тон на дискусиата. Но с оглед на по-далечните творчески цели, към които бе насочено това обсъждане, те не могат да се пренебрегват. Защото ако „субективизмът“ и „опитите да се разчистват стари лични сметки“ или пък „автоматичният инстинкт да бъдат „защитени“ всички критикувани автори“ се проявяват и занаят, това може сериозно да спъне обглеждането на постиженията и проблемите на нашата съвременна литература, което тепърва предстои да се разгръща в литературния живот, по страниците на литературните издания. Трябва да се даде възможност да се чуят повече и различни мнения, мотивирано да се разгърнат различни становища и лични виждания, за да може с колективни усилия, сплотени върху основата на марксизма-ленинизма, да се проникне по-дълбоко в тенденциите и закономерностите на литературния процес, да се набележат магистралните линии в развитието на нашата литература, да се подкрепят перспективните в идейно-художествено отношение течения.

Стимул за такава творческо оживление в литературния живот, на критическия фронт и в творческата практика е самата дискусия, която въпреки някои слабости изигра голяма положителна роля за по-задълбочения анализ на литературния процес. И ако трябва най-точно и лаконично да обобщим проблемите, повдигнати на творческата дискусия, ще се върнем отново към заключителното слово на Любомир Левчев:

„Напуска ли нашата днешна поезия своите свещени атакуващи граждански позиции? Не! Това е невъзможно. И все пак от някои траншеи все подозрителна тревожна тишина и успокоение, с които не възнамеряваме да се примирим. А може би това е част от друг един проблем? Може би нашата поезия си е изровила отново дълбоки коловози, които й пречат да изскочи в други, по-дръзки орбити. Може би самата езиково-образна система се нуждае пак от обновление. Тук, струва ми се, отговор може да даде и ще даде самата поезия.

Много важен, надхвърлящ своя жанр, е въпросът: Може ли една поезия и една литература да се развива само като опонент на жизненни явления? И тук нашата дискусия води към отговора, че зрялата поезия на зрялото социалистическо общество, запазвайки своята мисия да отхвърля безкомпромисно всичко отживяло, има също така историческата задача да утвърди духовната красота на новия човек. Този въпрос наистина засяга литературата ни като цяло и може би, подтикнати от дискусиата, ние ще поставим въпроса за съвременната тема, за съвременния герой и в крайна сметка за съвременния

